

UN COMPLEX DIN SECOLUL AL VI-lea e.n. LA SFINȚEȘTI

DE

SUZANA DOLINESCU-FERCHE

În primăvara anului 1964, lucrările de desfundare în vederea plantării viei pe dealul „Pița” din apropierea satului Sfințești au scos la iveală primele urme arheologice. La cercetarea făcută la fața locului¹ s-a constatat că urmele așezărilor care ocupaseră succesiv terasa fuseseră distruse în cea mai mare parte. Săpăturile de salvare începute în toamna aceluiași an² au reușit să recupereze mai multe complexe din epoca feudală timpurie, care, fiind săpate la adâncime mai mare, nu au fost decît parțial atinse de lucrările de desfundare. Nu același lucru s-a întîmplat însă cu resturile arheologice aparținînd secolului al VI-lea e. n., care au fost în întregime distruse de lucrările adîncite la 0,60 m. Totuși, la extremitatea secțiunii III a scăpat aproape nederanjat un cuptor dintr-o locuință. Acesta constituie probabil singurul vestigiu din așezarea din secolul al VI-lea e. n., care a mai putut fi recuperat. Degajarea complexului amintit a permis adunarea unui material ceramic suficient de bine conturat ca tipuri, forme și tehnică, pentru a putea fi încadrat din punct de vedere cronologic, cultural și etnic.

Deși sîntem obligați să ne limităm observațiile asupra unui complex restrîns, socotim că, datorită importanței pe care o prezintă pentru arheologia perioadei de trecere la feudalism orice dovadă a prezenței populației autohtone la sud de Carpați în secolul al VI-lea e. n., publicarea acestor materiale va fi utilă pentru completarea datelor cîștigate pînă acum în această direcție³.

Așezarea de la Sfințești nu a fost fortificată; terasa înaltă pe care era situată oferea prin însăși structura ei un mijloc natural de apărare.

Complexul care conținea materiale din secolul al VI-lea e. n. s-a găsit la 0,40 m adîncime față de suprafața actuală a solului. Depunerile fiind distruse în întregime pînă la nivelul complexului, nu s-au putut face observații de ordin stratigrafic. E aproape sigur că locuințele erau ridicate la

¹ Satul Sfințești este situat la 14 km sud de orașul Roșiorii de Vede. Perieghța a fost efectuată de Maria Comșa și Suzana Dolinescu-Ferche.

² Săpăturile de salvare au fost conduse de Maria Comșa.

³ În zona de sud-vest a Munteniei, mărturiile arheologice din această epocă sînt restrînse. Afară de așezarea de la Sfințești, cel mai sudic punct este cel de la Dulceanca.

suprafața solului sau foarte puțin adâncite în pământ. Nu putem trage concluzii asupra modului în care erau construite, nici asupra felului în care se grupau, deoarece, în porțiunea de teren desfundată nu au apărut alte mărgururi, deoarece, în imediata apropiere a complexului. Cuptorul din secolul al VI-lea, în imediata apropiere a complexului. Cuptorul a făcut parte dintr-un complex aflat chiar la marginea terasei de unde începea panta, mai izolat probabil de celelalte complexe. Din locuința res-

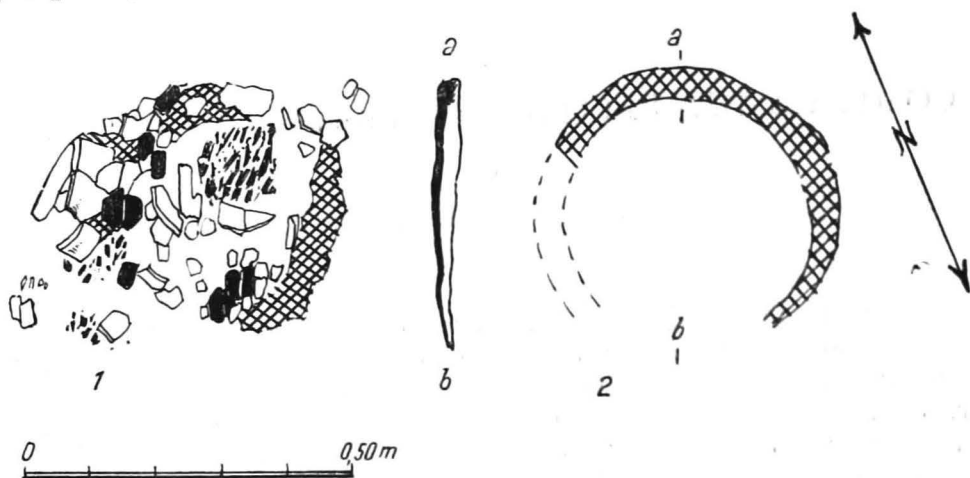

Fig. 1. — 1, cuptorul de la Sfințești *in situ*; 2, după degajare.

pectivă s-au mai păstrat fragmente rare de chirpici, și o fișie foarte subțire din podea în jurul cuptorului.

Cuptorul : bolta, fragmentele ceramice și vălătucii de lut erau căzute pe vatra cuptorului. Baza acestuia era rotundă, gura fiind îndreptată spre sud. Arsura vetrei, groasă de 0,4 cm, avea culoarea intens cărămizie deasupra și mai roșcată în interior. Dimensiunile sînt reduse; diametrele : 0,40 × 0,40 m (fig. 1). Cuptoare ridicate din lut, similare celui descoperit la Sfințești, au apărut în locuințele din așezările săpate la Străulești-Lunca⁴, Străulești-Măicânești⁵, Militari-Boja⁶, Dulceanca⁷ etc. În interiorul cuptorului s-au găsit vălătuci de lut, puși acolo probabil cu scopul de a înmagazina căldura. Aceștia sînt de dimensiuni diferite, avînd forma cilindrică, cu extremitățile plate, rotunjite sau ușor ascuțite (fig. 2/1—4). Vălătucii au fost lucrați dintr-o pastă neglijent frămîntată cu pietricele, afară de un exemplar conic, lucrat într-o pastă îngrijită, asemănătoare cu aceea a ceramicii. Vălătucii au fost puși probabil în cuptor cînd lutul era încă neîntărit, ca să se ardă direct pe vatră (toate exemplarele prezintă într-o parte o suprafață turtită). Aceeași varietate a formelor de vălătuci o întîlnim la

⁴ Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *Săpăturile de la Bucureștii Noi din 1960*, în *Cercetări arheologice în București*, vol. I, 1963, p. 84, 94 și 96.

⁵ Margareta Constantiniu, *Străulești-Măicânești, Așezarea prefeudală II*, în *Cercetări arheologice în București*, vol. II, 1965, p. 75—98.

⁶ Vl. Zirra și Gh. Cazimir, *Unele rezultate ale săpăturilor arheologice de pe „Clmpul Boja”*, Militari, în *Cercetări arheologice în București*, vol. I, p. 49—77.

⁷ Suzana Dolinescu-Ferche, *Așezarea din epoca prefeudală de la Dulceanca*, în *Revista muzeelor*, 3, 1966, p. 261—264.

piesele similare găsite în cuptoarele din locuințele așezărilor contemporane din zona din sud-estul Munteniei ⁸.

Ceramica. Fragmentele de vase găsite în cuptor prezintă o gamă variată de forme. Din cele două categorii, ceramica lucrată la roată și ceramica lucrată cu mâna, prima se găsește într-un procent mai mare. Pentru vasele lucrate la roată repede s-a folosit o pastă bună, amestecată cu nisip fin, care a căpătat după ardere o culoare gălbuie. Ca forme caracteristice, menționăm cana cu toartă (fig. 3/2) și vasul globular (fig. 3/1). Elementele de decor sînt simple, nervurile drepte, inciziile ușoare, linia în zigzag formînd două registre (fig. 3/6). Tipul de vas globular și elementele de decor își găsesc analogii în ceramica descoperită în așezările de la Cățelu-Nou ⁹, Ciurel ¹⁰, Budureasca ¹¹. Decorul în zigzag cunoaște o evoluție îndelungată pe ceramica locală, sub forma ornamentului realizat prin incizie și lustruire. În perioada de care ne ocupăm, meșteșugarii olari au simplificat extrem de mult tehnica ornamentării vaselor, folosind exclusiv linia adîncită. O altă grupă ceramică lucrată la roată o formează vasele cu suprafața aspră, prezentînd forma des întilnită : profilul cu gîtul înalt, corpul bombat, fundul drept și buza masivă, în secțiune triunghiulară (fig. 3/3, 4). Fundurile păstrează uneori urma sforii cu care au fost desprinse vasele de pe roata olarului. Un exemplar prezintă și două perforații rotunde pe axul fundului (fig. 4/1) sau urmele unui cuțit cu ajutorul căruia a fost desprins vasul de pe roată. La un exemplar fundul a fost marcat pe linia de pornire a peretelui, printr-o nervură adîncă, circulară (fig. 4/1, 2). La vasele din pasta aspră singurul ornament îl formează șirurile de caneluri orizontale pe gît (fig. 3/3, 4). Tipul respectiv are analogii în așezările din secolul al VI-lea e. n. ¹².

La vasele lucrate cu mâna se remarcă două grupuri : unul, la care s-a folosit aceeași pastă ca la vasele lucrate la roată și un grup la care s-a folosit

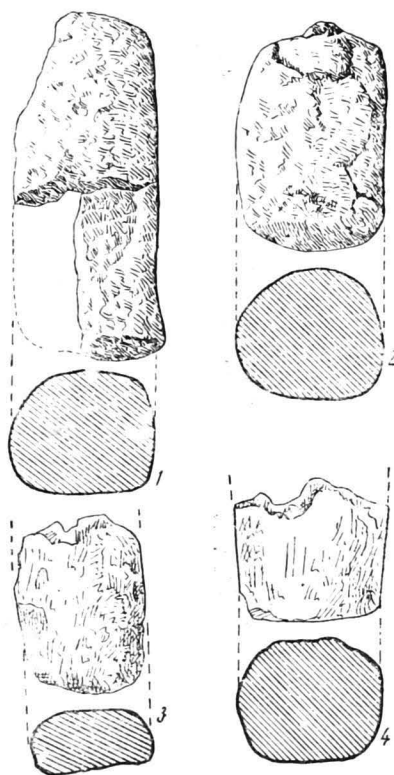

Fig. 2. — 1—4, vălătuci descoperite în cuptorul de la Sfințești.

pe roată. La un exemplar fundul a fost marcat pe linia de pornire a peretelui, printr-o nervură adîncă, circulară (fig. 4/1, 2). La vasele din pasta aspră singurul ornament îl formează șirurile de caneluri orizontale pe gît (fig. 3/3, 4). Tipul respectiv are analogii în așezările din secolul al VI-lea e. n. ¹².

La vasele lucrate cu mâna se remarcă două grupuri : unul, la care s-a folosit aceeași pastă ca la vasele lucrate la roată și un grup la care s-a folosit

⁸ Margareta Constantiniu și P. I. Panait, *op. cit.*, p. 84 ; Margareta Constantiniu, *Șantieru arheologic Băneasa-Străulești, în Cercetări arheologice în București*, vol. II, p. 90, 91 și 93.

⁹ Valeriu Leahu, *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în 1960 la Cățelu-Nou, în Cercetări arheologice în București*, vol. I, p. 40, fig. 26/2,4.

¹⁰ Sebastian Morinț, *Săpăturile de pe Dealul Ciurel, în Materiale*, VII, 1961, p. 661, fig. 4/1, 2.

¹¹ Victor Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cindești, în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploiești)*, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 491, fig. 2/5 ; p. 495, fig. 4/5.

¹² Victor Teodorescu, *op. cit.*, p. 493, fig. 3/5.

o pastă cu pietricele mai mari, acestea din urmă fiind și mai neglijent lucrate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate. Exemplificăm prin profilurile de oală-borcan, cu pereții arcuiți și crate.

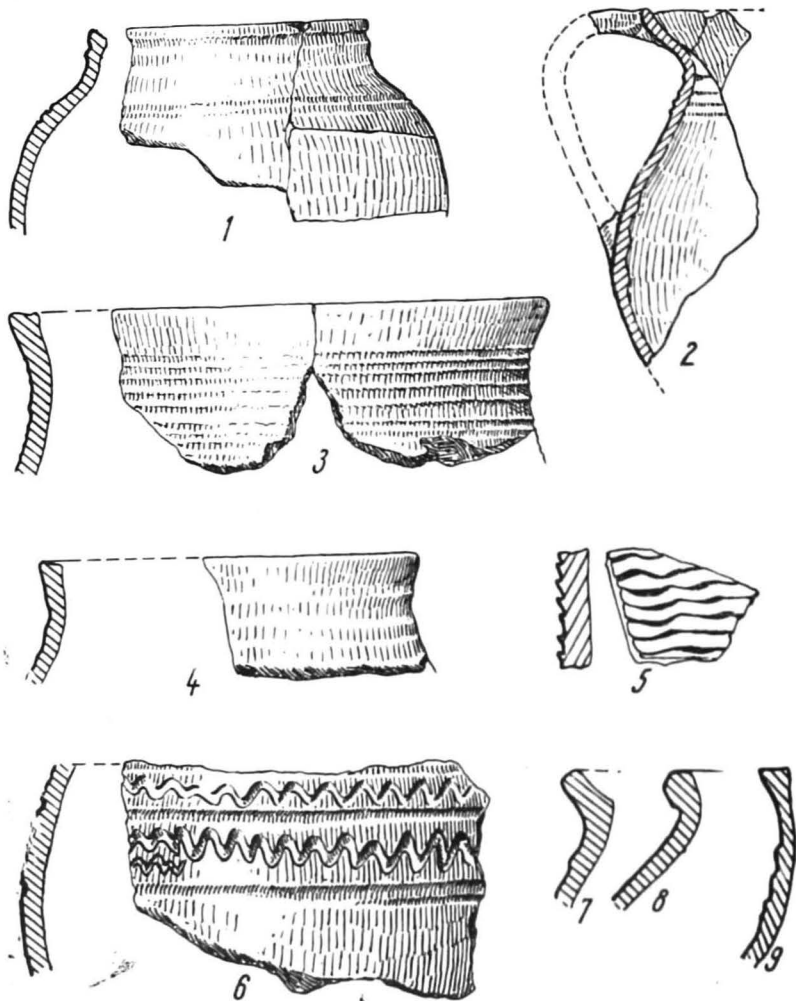

Fig. 3. — 1—4 și 6—9, fragmente ceramice lucrate la roată, descoperite în cuptorul de la Sfînțești; 5, fragmente de amforă.

ulești¹³ și Budureasca¹⁴, și tipsia cu profil triunghiular masiv (fig. 5/4), care are pe margine un decorație format din crestături. Tipsia are apropieri cu unele exemplare neornamentate găsite în alte așezări contemporane¹⁵. Se mai remarcă o toartă masivă, provenind probabil de la un vas lucrat cu mîna (fig. 5/5). Între fragmentele de vase descoperite la Sfînțești a mai

¹³ M. Constantiniu și P. I. Panait, *op. cit.*, p. 9/5, pl. I/7.

¹⁴ Victor Teodorescu, *op. cit.*, p. 493, fig. 3/5.

¹⁵ Valeriu Leahu, *op. cit.*, p. 42, fig. 28; Victor Teodorescu, *op. cit.*, p. 493, fig. 3/8; Vl. Zirra și Gh. Cazimir, *op. cit.*, p. 67, fig. 15/12, 13; Margareta Constantiniu, *op. cit.*, p. 87, fig. 12/5.

apărut un fragment mic de amforă, gălbui, cu striuri dese horizontale, ușor ondulate (element de import, bizantin) (fig. 3/5). În complexul de la Sfințești nu au apărut alte obiecte în afară de cele menționate mai sus.

Cuptoare ridicate din lut, la care s-au folosit sisteme de construcție mai mult sau mai puțin deosebite de cel documentat la Sfințești, s-au descoperit

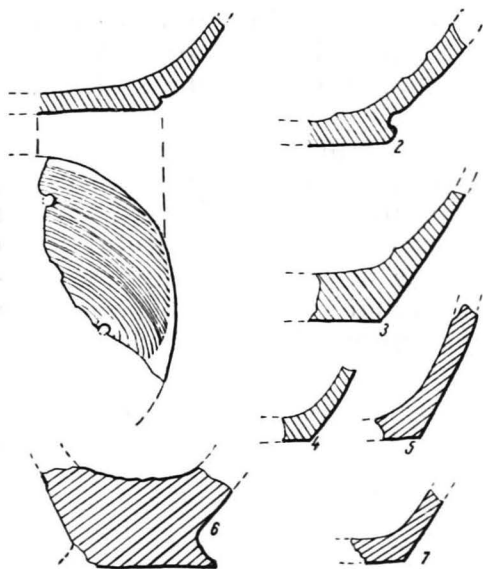

Fig. 4. — Fragmente provenind de la diferite funduri de oale descoperite la Sfințești.

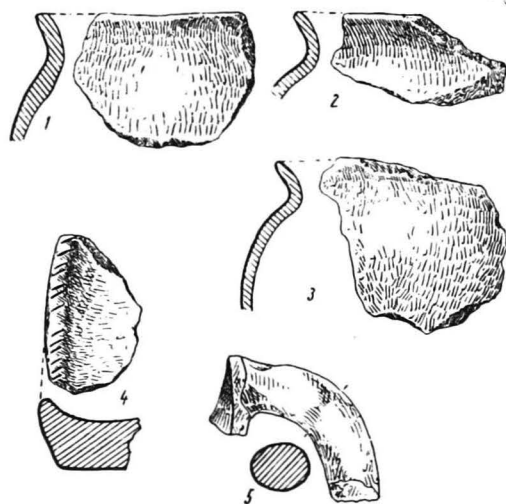

Fig. 5. — Fragmente ceramice lucrate cu mina, descoperite la Sfințești; 1—3, fragmente de oale; 4, fragment dintr-o tipsie; 5, toartă.

frecvent în zona de sud-est a Munteniei și în zona de vest ¹⁶, unde nu apar pietrare. Împreună cu tipul de cuptor construit într-un bloc de lut cruțat, varianta documentată la Sfințești și în alte așezări reprezintă o veche tradiție locală, care poate fi urmărită și în așezările dacice din secolul al III-lea e. n., de tipul Chilia ¹⁷.

Întrucât în complexul descoperit la Sfințești nu s-au găsit monede și fibule caracteristice, facem încadrarea acestuia ținând seama de fragmentul de amforă, asemănător tipului datat cu certitudine în alte complexe. Fragmentul respectiv a făcut probabil parte dintr-o amforă de dimensiuni mari cu fundul rotund, de tipul celor descoperite la Dinogetia în nivelul de incendiu, datată de Ion Barnea ¹⁸ în secolul al VI-lea e. n., pe baza monedelor din vremea lui Iustinian, găsite în aceeași încăpere cu amfora. Piese similare au mai fost descoperite la Sucidava ¹⁹ și Histria ²⁰.

¹⁶ Așezarea de la Dulceanca.

¹⁷ Sebastian Morintz a descoperit la Chilia, în vestul Munteniei, un cuptor de acest tip (vezi *Materiale*, 1962, VIII, p. 517). Victor Teodorescu, *op. cit.*, face legătura între acest tip de cuptor din secolul al III-lea e.n. și cele similare descoperite în așezările din secolul al VI-lea e.n.; Gh. Bichir, *Noi contribuții la cunoașterea culturii materiale a carpilor*, în *SCIV*, 16, 1965, 4, p. 681, descrie un cuptor construit într-un bloc de pământ cruțat.

¹⁸ Ion Barnea, *L'incendie de la cité de Dinogetia au VI-e siècle*, în *Dacia*, N. S., X, p. 237 și urm.

¹⁹ D. Tudor, *Sucidava*, III, p. 173—174, fig. 24/1.

²⁰ Em. Condurachi și colab., *Histria*, I, București, 1954, p. 445, fig. 381.

Stabilind analogiile tipului de cuptor și ceramicii în raport cu așezările înrudite, cercetate sistematic și datate cu elemente sigure, încadrăm complexul de la Sfîntești în aria mai largă a culturii Ipotești-Ciurel-Cîndești²¹, clar conturată în ultima vreme prin săpăturile efectuate în așezările din preajma Bucureștiului, în nord-estul Munteniei și mai sporadic în zona de vest a cîmpiei. Menționăm așezările de la Dămăroaia²², Ciurel²³, Ipotești²⁴, Cîndești²⁵, Străulești (Măicănești și Lunca) Băneasa²⁶, Militari²⁷, Dulceanca²⁸. Dintre acestea, așezările de la Dămăroaia, Străulești și Militari sînt datate cu monede de la Iustinian (prima și a doua jumătate a secolului al VI-lea e. n.) și cu fibule caracteristice.

Cultura Ipotești-Ciurel-Cîndești este datată în mare în secolele VI—VII e. n., dar și în secolul al V-lea²⁹. Limita de sus a acestei datări este fixată, de cercetătorii care au studiat această cultură, în secolul al VII-lea, pe baza analogiilor ceramicii cu unele elemente care anunță aspectul cultural de tip Dridu³⁰. Complexul de la Sfîntești se datează în prima jumătate a secolului al VI-lea e. n., remarcînd că raportul cel mai apropiat, în special prin tipul de cuptor, se poate stabili cu așezarea apropiată de la Dulceanca și cu aceea de la Străulești (Muntenia centrală).

Probabil că în cadrul culturii Ipotești-Ciurel-Cîndești se vor putea delimita mai multe faze, dar pînă în momentul de față ele nu au putut fi clar distinse în toate zonele cercetate pe teritoriul Munteniei³¹. Deocamdată cunoaștem grupuri de așezări în sud-estul Munteniei, în nord-est și în vest. Cîștigarea unor date mai complexe va permite acest lucru în viitor. Studiîndu-se ceramica așezărilor cercetate în estul și vestul Munteniei, s-a făcut observația că aceasta conține într-o anumită etapă elemente de caracter slav. Prezența elementului slav în aceste așezări corespunde în timp cu izvoarele scrise care remarcă prezența slavilor în aceste regiuni. Dar cultura Ipotești-Ciurel-Cîndești s-a format înainte de venirea slavilor pe teritoriul țării noastre, avînd rădăcinile în fondul local, dacic, și provincial-roman.

²¹ Maria Comșa (în *Romanoslavica*, IX, 1963, p. 505—529) propune denumirea de cultură Ipotești-Ciurel-Cîndești; Valeriu Leahu (*Săpăturile arheologice de la Căfelu-Nou*, în *Cercetări arheologice în București*, II, p. 68 și 69) propune folosirea conceptului de complex Ciurel-Ipotești-Cîndești. Termenul de Ipotești-Ciurel-Cîndești ni se pare cel mai indicat pentru a desemna în mod unitar cultura autohtonă la sud de Carpați în secolele VI-VII e. n.

²² Dinu V. Rosetti, *Siedlungen der Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit bei Bukarest*, în *Germania*, XVIII, 1934, p. 206—213.

²³ Sebastian Morintz, *Săpăturile de pe Dealul Ciurel*, în *Materiale*, VI, 1959, p. 770—771; *Materiale*, VII, 1961, p. 658—663; *Materiale*, VIII, 1962, p. 761—767.

²⁴ Petre Roman, *Săpăturile de la Ipotești* (în manuscris).

²⁵ Victor Teodorescu, *op. cit.*

²⁶ Margareta Constantiniu, *op. cit.*, vol. I și II.

²⁷ Vl. Zirra și Gh. Cazimir, *op. cit.*

²⁸ Suzana Dolinescu-Ferche, *op. cit.*

²⁹ Victor Teodorescu, *op. cit.*, citează o fază culturală descoperită în așezarea prefeudală de la Tirgșorul Vechi, datată pe baza tipului de fibulă și ceramicii în secolul al V-lea e. n. Complexul descoperit la Cernica este socotit de cercetătorii așezării respective ca o fază premergătoare culturii Ciurel, dar Victor Teodorescu, în comunicarea ținută la Sesiunea muzeelor (din decembrie 1964), intitulată *O nouă cultură arheologică recent descoperită în țara noastră: cultura Ipotești-Cîndești* (vezi rezumatul în *Revista muzeelor*, II, 1965, p. 445), face observația că ceramica din complexul prefeudal de la Cernica aparține unei faze mijlocii Ipotești-Cîndești.

³⁰ Victor Teodorescu, *op. cit.*

³¹ Victor Teodorescu, *op. cit.*, face o periodizare pe baza materialului oferit de așezările cercetate în regiunea Ploiești.

Materialul de la Sfințești se remarcă prin absența elementelor de ceramică, atribuită indiscutabil slavilor ³², care se găsește, dar într-o proporție redusă, în așezările cercetate pînă acum din estul Munteniei, și prin caracterul dominant provincial-roman și bizantin al ceramicii, datorită faptului că ne aflăm într-o zonă de veche tradiție provincial-romană, care a continuat să se dezvolte, în contact permanent cu viața de la sud de Dunăre, și în secolul al VI-lea e. n.

Materialele descoperite la Sfințești, reflectă cultura materială a populației autohtone romanizate, care a dezvoltat pe baza vechii culturi dacice și în contact cu lumea romano-bizantină acest aspect, propriu regiunilor din vecinătatea teritoriilor romanizate ale provinciilor.

Așezarea de la Sfințești, îmbogățește cu încă o mărturie descoperirile din secolul al VI-lea e. n. la sud de Carpați, în zona de sud-vest a Munteniei.

UN COMPLEXE DU VIe SIÈCLE de n. è. À SFINȚEȘTI

RÉSUMÉ

Le complexe archéologique découvert à Sfințești représente le seul vestige d'habitation conservé du VIe siècle de notre ère, habitation détruite par des travaux agricoles. Le four découvert ici possède des analogies avec les autres habitations de la civilisation d'Ipotești—Ciurel—Cîndești, représentant par son système de construction une ancienne tradition dacique. Dans le four on a trouvé de la poterie travaillée au tour et à la main; l'influence romano-byzantine y est prédominante. Le complexe peut être encadré avec certitude grâce à un fragment d'amphore, analogue aux amphores découvertes dans les habitations de Dinogetia avec les monnaies de Justinien Ier (voir la note n° 18).

Le complexe de Sfințești ajoute un point important aux découvertes qui représentent dans l'ouest de la Munténie la population autochtone au VIe siècle de notre ère.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — 1, le four de Sfințești *in situ*; 2, le contour après le démontage.

Fig. 2. — 1—4, les torchis découverts dans le four de Sfințești.

Fig. 3. — 1—4, 6—9, fragments céramiques travaillés au tour, découverts dans le four de Sfințești; 5, fragment d'amphore.

Fig. 4. — Fragments provenant de différents fonds de vases découverts à Sfințești.

Fig. 5. — Fragments céramiques faits à la main, découverts à Sfințești. 1—3, fragments de pots; 4, fragment d'une poêle; 5, anse.

³² Din complexul de la Sfințești, ca și din așezarea de la Dulceanca, lipsește vasul lucrat cu mina din pastă amestecată cu cioburi pisate, prezent în zona de est a Munteniei, pe care îl legăm de prezența slavilor. În ceea ce privește prezența „tipsiei” în cuptorul de la Sfințești deși pînă în momentul de față nu este atestată continuitatea ei din formele anterioare de cultură locală, ea ar putea constitui un element local. Asupra apartenenței și originii tipsiei vezi și opinia lui Victor Teodorescu, *op. cit.*, p. 497.

